

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Kristaus vietininkai kreipia Jo Bendriją į jos Steigėją

Šių metų vasario 11 d. popiežius Benediktas XVI netikėtai atsistatydino. Prabėgo vos trisdešimt dienų. Kovo 13 d. popiežiumi išrenkamas kitas, nenumatytas kardinolas Jorge Mario Bergoglio. Kas čia darosi katalikų Bažnyčioje? Krizė? Perversmas? Revoliucija?

gyvenime daugiausia žmonių sutikusių asmeniu. Tokiomis kelionėmis prasi-dėjo jo paskelbta naujoji evangelizacija. Nebijoti Kristaus, bet atsiverti Jam ir kurti Dievo dovanojamą gyvybę vertinančią kultūrą – toks buvo jo šūkis dvasia atšalusiems žmonėms. Grįžti prie savo Bendrijoje sudievinančią gyvybę teikiančio ir ją ugdančio Kristaus.

Katalikų Bažnyčią su vien po-litinėmis valdžiomis lyginantys (juk politikoje atsistatydinimas pa-prastai reiškia kažkokį nesutarimą ar krizę) tuoj pat įtaringai spren-džia, kad Bažnyčios viršūnėje vyks-ta kažkokios intrigos, nesutarimai, krizė. Pagal tai ieško visokiausių priežasčių, kodėl popiežius atsista-tydino.

Supasaulėjusiems yra sunku suprasti Bendriją, kuri pastatyta ant antgamtinės Tikrovės, į kurią ji yra galutinai kreipiama.

Benedikto XVI atsistatydinimas

Įtikinantys ženklai rodo, kad popiežius Benediktas XVI, išrink-tas 2005 metais, sulaukęs 85 metų, nuoširdžiai apsisprendė, kad dėl sveikatos stokos ir senatvės jam per sunku tinkamai atlikti popie-žiaus pareigas. Vienas iš faktų – po-piežiaus gydytojai patarė jam ne-vykti į šių metų spalio mėnesį ruo-šiamą Pasaulio jaunimo kongresą San Paulo mieste Brazilijoje. Ir ke-lionė per Atlantą pernelyg ilga, ir kongreso prog-rama įtempta ir reikalaujanti daug jėgų.

Pastebime čia sprendimų skirtumą tarp dviejų paskutiniųjų popiežių. Jonas Paulius II, net patir-damas daug sunkesnę sveikatos būklę, neatsistaty-dino, bet liko Kristaus vietininku liudyti tai, ką Kristus vykdė: per kančią meilėje daugiau negu per ką kita vykdyti žmonių išganymą. Tuo tarpu Bene-diktas XVI irgi išmintingai žiūrėjo į ką kita: nutarė užleisti popiežiaus vietą kitam, pajėgesniam, apsi-spręsdamas tarnauti Bažnyčiai malda bei rašymu.

Kurlink dabartiniai Kristaus vietininkai lenkia Jo Bendriją?

Atsakydami į šį klausimą, trumpai pažvelg-sime į istoriją. 19-ajame šimtmetyje italų tautai be-sivienijant į vieną Italijos valstybę, 1870 metais po-piežiai prarado Popiežiškąją valstybę su sostine Ro-ma. Jie užsidarė jiems paliktame Vatikane. Uždaru-mas kenkė ne tik katalikų Bendrijai, bet ir visiems žmonėms pasaulyje. Popiežius Leonas XIII (1878–1903) stengėsi vėl užmegzti ryšius su sparčiai besi-keičiančiu pasauliu. Tačiau tik 20-ojo šimtmečio pa-baigoje Jonas Paulius II savo piligriminėmis ir evangelizuojančiomis kelionėmis po visą pasaulį įrodė, kad Kristaus vietininkas sielojasi dėl visos vis labiau supasaulėjančios žmonijos. Jis tapo savo

delfi.lt nuotrauka

* * *

Atminki Sutvėrėją, kol sidabro siūlelis nenutrūko tarp širdžių. Jau greit išdžius šaltinis arba ratas suluš virš šulinio... Sakiau: girdžiu,

kad greitai buvę dulkės dulkėm versis. Jau greit šviesi dvasia Dievop sugrįš. Atminki Sutvėrėją!.. Drumsčias versmės, o išmintingi Mokytojai, virš

nykių daiktų po saule. Tik stebuklas Tiesos ir Žodžio – Dvasios išmintis. O knygų rašymui baigties nebūna. O knygų skaitymui akių nebeužteks.

Būk dievobaimingas, kaip moko Žodį Greit atsiskleis žmonių darbai pikti – -----

Aš – ne Saliamonas... Tik Dievo žmonės regės, kaip gūra amžių paslaptis.

Arvydas Genys

Benediktas XVI ėjo Jono Pau-liaus II pradėtos naujosios evange-lizacijos pėdomis, nors ir be tokių gausių pastangų. Jo įtakos stiprybė randama jo raštuose ir viešose kal-bose. Jomis jis mokė žmones atsi-žadėti supasaulėjimo ir reliaty-vizmo (tai pasaulėžiūroje bei mo-ralėje išivyravusi „tiesa“, kad nėra tiesos, o tik nuomonės). Savo teolo-ginę erudiciją jis panaudojo, aiš-kindamas Kristaus gyvenimą: Jis – Tiesa. Dėl bendro gėrio apsispren-dęs atsistatydinti, atsisveikinda-mas jis pabrėžė, kad žmonėms svar-biausia yra užmegzti asmeninę draugystę su Jėzumi, nes Jis savimi parodo tikro žmogaus ir tikro Die-vo esmę ir vertę.

Naujai išrinktojo popiežiaus ligšiolinis gyvenimas ir Pranciš-kaus vardo pasirinkimas rodo, jog jis eis Šv. Pranciškaus Asyžiečio keliu, kad taptų antruoju Kristumi ir taip įgyvendintų jam pačiam Kristaus duotą uždavinį: „Atstatyk

mano Bažnyčią!” — ne pastatą, bet Jo Bendriją. Vos tik išrinktas popiežiumi, savo pirmose viešai atna-šautose Mišiose jis skatino visus semti gryną krikš-čionybės dvasią iš jos šaltinio – Evangelijos, kuri skelbia Jėzaus Kristaus gyvenimą ir mokslą.

Visi trys šių laikų Kristaus vietininkai – Jonas Paulius II, Benediktas XVI ir Pranciškus I – vedė ir tebeveda jiems patikėtą Jo Bendriją prie jos Steigėjo Kristaus, nes tik Jame randame Tiesą, kuri ap-šviečia mūsų visų gyvenimą. Tai ne krizė. Ne per-versmas. Tai ne atsitiktinumas. Tai labai planinga.

Nors popiežiaus rinkimai vyksta iš viso pasau-lio susirinkusiųjų kardinolų laisvu sprendimu (tad tuose rinkimuose yra nemaža žmogiškumo įtakos), bet už jų ir per juos veikia Dieviškoji Apvaizda, kuri lenkia jų sprendimus, kad būtų išrinkti asme-nys, pagal Dievo planą tinkami vadovauti atitin-kamam laikotarpiui. Iš parinktų asmenų bei jų skelbiamų kelių matyti, kad katalikų Bažnyčiai bū-tinas artimas ir ištikimas ryšys su pačiu jos stei-gėju Jėzumi Kristumi. Šiame kritiškame laikotar-pyje labiausiai reikalingas yra Jėzus Kristus tiek Jo įsteigtai Bendrijai, tiek žmonijai, nes tik Jis pats yra ir Tiesa, ir žmones sudievinančios gyvybės Šal-tinis.

Kęstutis A. Trimakas

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. K. A. Trimakas. Kristaus vietininkai kreipia Jo Bendriją į jos Steigėją • 2- as psl. A. Balašaitis. Kalbininkai ir poezija • 3-as psl. Tiktai žvirgždo akmenėliai... • 4-as psl. T. Dukša. „Mažosios Lietuvos žemė XVIII–XX amžių dokumentuose ir žemėlapiuose” • 5-as psl. A. Vaškevičius. Restauruotas Pakruojo dvaras mena praeitį • 6-as psl. S. Abromavičius. Tremties vaikai: D. Bulovaitė-Buikienė • 7-as psl. L. Peleckis-Kaktavičius. Bernardas Brazdžionis • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje:

Šv. Velykos – atgimimo metas • VU „Ratilio” ansambliui – 45 • Prano Visvydo eilėraščiai

Kalbininkai ir poezija

Antanas Balašaitis

Kalbos tyrėjų, kartu ir poetų, lietuvių filologijoje galima pastebėti jau nuo XIX a. pradžios. Pirmiausia minėtinas Mažosios Lietuvos raštinys kūrėjas Liudvikas Gediminas Rėza (1776–1840), kėlęs lietuvių kalbos reikšmę mokslui, gynęs jos teises viešajame gyvenime. Kalbos mokslui priklauso jo dviejų dalių filologiniai Biblijos vertimo komentarai (1816–1824). Buvo pradėjęs rengti vokiečių-lietuvių kalbų žodyną.

L. Rėza daug nusipelnė lietuvių literatūrai: 1818 m. Karaliaučiuje išleido Kristijono Donelaičio „Metus“ (Das JAHR in vier Gesängen) su pratarne ir vertimu į vokiečių kalbą. Padarė pradžią ir folkloristikai, išleido pirmąjį lietuvių liaudies dainų rinkinį „Dainos oder Litthauische Volkslieder“ (1825). Žinomi tik keletas L. Rėzos lietuviškai parašytų eilėraščių: „Šimtus jau metus saulelė tekėjo ir leidos“ (skirtas Karaliaučiaus universiteto Lietuviškojo seminaro jubiliejui), „Prasta giesmele, pabusk“ (sajungininkų pergalei prieš Napoleoną pašlovinti). Daugiausia eiliavo vokiškai. Minėtina idilė „Kelionė tėviškėn“ ir elegija „Nugrimzdes kaimas“ apie gimtąjį 1786–1797 m. smėlio užpustytą Kárvaicių kaimą Kuršių nerijoje netoli Pervalkos: *Kas bežinos po amžių tavo vietą, žydyti tėviške, / kurioj mano dainos skambėjo? / Bet tavęs, liūdnoji šalele, niekad mylėt nenustosiu / ir kiekvieną medį, kurs žuvo, savo sieloj nešiosiu.*

Vyskupas Antanas Baranauskas (1835–1902) mūsų literatūrą išgarsino gimtąja anykštėnų tarme sukurta poema „Anykščių šilelis“ (1858–1859) ir eilėmis. Poemą apie Lietuvos gamtą jis pradėjo dar baigdamas Varnių kunigų seminariją ir baigė jau Sankt Peterburgo dvasinės akademijos studentas (1858–1859 m.). Tai buvo ižiesto klieriko atsakas seminarijos retorikos profesoriui, pareiškusiam, kad lietuvių prastuoliška kalba netinkanti poezijai. Jurkšto Smalaūsio slapyvardžiu poema buvo išspausdinta Lauryno Ivinskio 1860 ir 1861 m. kalendoriuose, vadinamuose metaskaitliais. A. Baranauskas paliko ryškias pėdas ir lietuvių kalbotyroje. Lietuvių kalbos kursą skaitė Kauno kunigų seminarijos klierikams. Tas kursas iš užrašų buvo išspausdintas – ir „Kalbomokslis lietuviszkos kalbos“ (1896) kurį laiką tarnavo kaip gramatikos vadovėlis. Be samprotavimų apie kalbos reikšmę indoeuropiečių kalbotyrai, išleistų Rusijos mokslų akademijos „Pastabos apie lietuvių kalbą ir žodyną“ (1898), Baranauskas daug nusipelnė lietuvių dialektologijai: pirmasis pateikė detaliją ir gerai motyvuotą lietuvių tarmių klasifikaciją. Ja remiamasi ir dabartinių dialektologų darbuose. Vertingi ir jo iš klierikų surinkti rytiečių tarmių tekstai, su Hugo Weberio įvadu išleisti Veimare „Ostlitausche Texte“ (1882). Todėl L. Rėza ir A. Baranauskas plačiai aptariamie tiek literatūros, tiek ir lietuvių kalbos enciklopedijose.

Abiejose enciklopedijose minimas ir didžiojo „Lietuvių kalbos žodyno“ redaktorius profesorius Juozas Balčikonis (1885–1969). Jaunystėje „Viltyje“ ir kituose laikraščiuose Svy-rūnėlio slapyvardžiu buvo paskelbęs eilėraščių, keletą pasakėčių, epigramų. Žinomas jis ir kaip vertėjas jaunimui reikiamos literatūros. Į gyvenimo galą pamėgino versti ir poeziją. To vertimo istorija tokia. Žinomam „Vagos“ leidyklos redaktoriui, buvusiam didžiojo žodyno talkininkui ir bendradarbiui Aleksandrui Žirguliui 1966 m. profesorius prasitarė turintis kažkokio jau mirusio Kėdainių bajorėlio išverstą Adomo Mickevičiaus poemą „Gražina“, duotą jam pagedaguoti. Žodynininkas Antanas Lyberis, matęs rankraštį, teigia, jog tai ne tariamo bajorėlio, o paties Balčikonio vertimas su jo kalbai būdingu liaudišku stiliumi. Kadangi tuo metu buvo jau

Eduardo Jonušo skulptūra, skirta Liudvikui Rėzai. Neringa, Skirpstų kalnas.

išleisti du šios poemos vertimai (Vytauto Sirijos Giros ir Justino Marcinkevičiaus), šis profesorius paskutinis mėginimas prisiliesti prie poezijos taip ir liko kaip įvairiopoos veiklos faktas kalbininko biografijoje. Enciklopedijoje apie tai neužsimenama, bet rašoma knygoje „Dėk žodį prie žodžio – turėsi žodyną. Atsiminimai apie kalbininką Juozą Balčikonį“ (2006), p. 213–214.

Iš kuklumo kylantis anonimiškumo siekimas būdingas ir kitiems kalbininkams. Nepriklausomybės atkūrimo metais (1990) pasirodė Vytauto Dubindrio eilėraščių knygelė „Vigilijos“. Papildyta iš rinkinio „Anapus rudens“ (1995) ji pakartota 2005 m. Šiame leidime greta slapyvardžio Vytautas Dubindris pridėta jau ir pavardė – Ambrazas. Jos savininkas – Lietuvių kalbos instituto mokslininkas – akademinės „Lietuvių kalbos gramatikos“ (1965–1976) vienas iš svarbiausių autorių ir mokslinių gramatikų rusų ir anglų kalbomis atsakingasis re-

daktorius.

Ką galėtų reikšti toks simbolinis knygelės pavadinimas? Šiuo lotynų kalbos žodžiu (*vigilia* „budėjimas“) vadinamas krikščionių maldingas laukimas ateinančios didelės šventės, dažniausiai Velykų. Taigi ir rinkinio eilės turbūt skirtos laukiamai tautos prisikėlimo šventei.

„Vigilijų“ pratarinėje autorius paaiškina: „Tais laikais, kai šie eilėraščiai buvo rašomi, apie jų spausdinimą negalėjo būti nė minties. Kelią į viešumą jiems atvėrė Laisvė. Į skaitytojų rankas jie patenka pavėlavę, bet kalba apie dalykus, kurie yra amžini“. Daugelio eilėraščių nurodytos sukūrimo datos (nuo 1947 iki 1971 m.). Jos rodo, kad autorius pradėjo eiliuoti studijuodamas Vilniaus pedagoginiame institute. Rinkinyje 61 eilėraštis. Jie sugrupuoti tuzinais į skyrelius: *Ženkla danguje, Įrašai ir Vigilijos*. Pradžioje *Trys paskyrimai (Perkūnui, Žalčiui ir Žemynai)*, o pabaigoje – *Vario raizginiai, Iš mirusiųjų knygos*. Pirmajame skyrelyje sudėti autoriui lyrinę nuotaiką įkvėpę žvaigždynai. Eilėraštyje „Skorpionas“ kalbininkas vertina tradicijas ir išaukština žodį:

*Į krantą išplauti drumstos laikų vilnies
išdidūs pakartokim seną ritualą.
Per amžius užkeikta daiktų prasmė,
tik žodis skamba kaip taurus metalas.*

Jaunystė nuteikia meilės ieškojimams. 1948 m. sukurta eilėraštyje „Peer Gynt“ autorius žaviisi Henriko Ibseno to paties vardo dramatinės poemos herojės Solveigos meile:

*Solveiga, pagaliau sugrįšiu pas tave!
Kaip baisiai tu ieškojai meilės – lyg gyvos ugnies!
Solveiga, ak Solveiga, mojanči nuo liepto:
Sudie! Jau paskutinįkart sudie!*

To pat skyriaus eilėraščio „Riteriai“ elegiški vaizdai ir parašymo laikas – 1948 metai – vyriausiuosius skaitytojus nukelia į šurpius pokario laikus:

*Mes gulim aikštėje ant akmenų
užkloti gedinčio dangaus calūno
ir išlupti iš žalvario šarvų
kaip sunkūs vaisiai noksta mūsų kūnai.*

*Nė vienas nežadėjom nugalėt,
kai žemė atsivėrus mums po kojom degė.
Tai buvo neįmanoma! Kieno dabar eilė
įsmeigt į juodą sostą savo špagą?*

Dėk žodį prie žodžio – turėsi žodyną: atsiminimai apie kalbininką Juozą Balčikonį. – Vilnius, Lietuvių kalbos institutas, 2006

Tęsinys kitame numeryje

... TIKTAI ŽVIRGŽDO AKMENĖLIAI

Alvydas Šlepikas
TYLINTI MOTERIS

mama, verkianti tylioj ryto gelmėj
skambant toli rūke šulinių geležinėms grandims
prunkščiant arkliais ir
sunkiai žiūrint veršeliams drėgnom
akimis
geriant mano paskutinę stiprybę
ir kvailą vyrišką baimeį

kažkur migloj tų juodųjų vyzdžių dugne
pirmi mano žingsniai ir kraujas
pirmas kraujas iš perpjauto vakaro
ir žolė kuri gimė kartu su manim
ir šviesa kurią atmenu tekant tavo ranka

ar tu ir esi dievas? Moterie
tu stovi ant nutrypto slenksčio
ir leidi šaknis iki pat gelmenų
iki kaulų geltonų
gulinčių žemės dugne

aš esu tiktai žvirgždo
akmenėliai įsipjovę į tavo pėdas
aš tik šimtmetį stengiuos išgirst:
vėjy girgžda
nesuteptos durys į priemenę
štai jau grįžta vaikai grįžta piemenys
ir užsidega rojum langai
per vėlai – man sakai –
per vėlai!

Vladas Šimkus
NOVELĖ PO ŽIBINTU

Ji neatėjo – moteris iš Liepų gatvės.

Tokia naktinė būdavo; turbūt graži,
vadindavo visaip mane – Petru ir Jonu,
raudonas mėnuo kildavo virš stadiono,
ir keikdavau save: užtenka, dievaži!

Dabar vėlavo moteris iš Liepų gatvės.

Jau liepos buvo lyg po gaisro nuogos, juodos,
praeiviai paskutiniai yrėsi prieš vėją,
o aš vis laukiau. Laukiau taip ilgai, kad rodės,
esu čia nupieštas užuomaršos piešėjo.

Bet neatėjo moteris iš Liepų gatvės.

Iš vėjo šuorų buvo aišku – neatėjo,
iš garvežių ūkimo aišku – neatėjo,
taip ir geriau, bet kažkodėl dar netikėjau,
kad aš – suaugęs. Ir kad moteris ta – dings.

Per drėgną žolę ją nunešdavau be vargo,
aš nežinojau adreso nei tikro vardo,
sakydavo: „Kaip nori, Petrai, taip vadink“.

Jau šitiek metų aš ne Petras ir ne Jonas,
tik Liepų gatvėj lyg po gaisro šakos juodos
į dangų šauna, varnų šaukiasi rytais.

Mes dangstom veidus tik nuo vėjo, tik nuo speigo.
Ir sako man užkritusi už kaklo snaigė,
kad moteris iš Liepų gatvės neateis.

One Baliukonė
KASDIENIŠKAS

Spalvoti vaivorykščių tiltai pavirto į nieką.
Dabar jau ir lietūs – tik lietūs, ir sniegas –
tik sniegas.

Ir šildo ne širdys – ugnis paprasčiausia ir vynas
Pigus... O už sienų triukšmingi kaimynai

Kas vakarą barasi. Verkia kas vakarą vaikas.
Ir laša vanduo iš sugedusio čiaupo... Ir laikas –
Sekundžių suma vis mažėjanti. Įmintos mįslės.
Žiedų jau nelauki – siekiesi šaknies šimtagyslės.

Rašai apie meilę – ne pirmąją, vaikišką, slėptą –
(O mano juokingi spalvoti vaivorykščių
lieptai!)

Bet tikrą, kasdienišką, taip nepanašią į meilę...
Lyg bustum kasryt paskutinei sunkiausiaijai myliai.

Arvydas Genys
ŽODŽIO IŠTARIMAS

... ir pasaulis nuaidi. Pasviręs šiek tiek,
jog pajustumei: visa – tik nuokalnė nuokalnė.
O pakalnė artyn ir artyn... Ten išdygs
naujas skardis ir plukės, baltos lyg nuotakos.

Nušlamėjo šilkais ir laukų pakraščiai.
prisimink vėl atkaklų, nelygų kopimą
skardin savo širdies. Kaip gražiai pamiršai
ilgesių aidijas ir anapusių tylumą.

Tavo žodis užges dar greičiau nei manai.
Ir namų tamsoje tartum daikto ieškosi.
Ar degtukų. Ar sapno pamėklių minioj
vieno veido – plukės baltumo – paguodos – –

Žodį taria Dvasia. Ir ugnies liežuviu –
tarsi kalaviju – skaudžiai skelia per pusę
abejojančio širdį. Koks šauksmas išmuš
iš duobės, iš pakalnės? Ir bus taip, kaip būsim.

Kaip pasaulis aidės. Ir kaip plukės žydės.
Kaip veidai jų liūdni – tarsi nuotakų laimė.
Kas primins paskutinį kopimą, širdie?
Naujas skardis. Ir žengsi per akmenį: amen.

Valdemaras Kukulas

* * *

Kokie dangūs liepsnojo virš tavo galvos,
Kuo dabar gyveni, kai teliko
Tik plaukų pelenai, tiktai plėnių spalvos
Veidas, svyrantis žemėn iš tyko?

Ak, pilki pelenai, ak, laužavietė ta,
Ką nūn plaiksto elegijų vėjas.
Buitiškoji gyvybės baladė baigta,
Jei kada ir buvai ją pradėjęs.

Žodis. Pauzė – ir viskas. Daugiau neturiu,
Ką galėčiau žodžiu pasakyti.
Tik dangus ir dangus, ir abu sidabru
Plaukuose peleniniuose švyti.

Nijolė Miliauskaitė

* * *

vasara, uždaryta apytamsiam podėly
užrakinta, devyniais užraktais
užrašyta, ant popieriaus langučiais
skubia rašysena, sakytum, vištos koja

nuo pirmo
lig paskutinio puslapio, degančiais skruostais
skaičiau tavo knygą, mokiausi
lotyniškų pavadinimų

kas auga
žydi ir duoda vaisių, taip džiugina širdį
norėčiau
kartu su tavim suspėti

visur, bet negaliu, per greitai
tu bėgi, ir dar juokiesi
pražiopsojau vingiorykštę – ji nužydėjo
nerandu sedulos, nei juodauogio šėivamedžio

tu miegi jau, tamsiam mano podėly
suslėpta stiklainiuose ir buteliuose ant lentynų
sudžiovinta, šiugždi medžiaginiuos maišeliuos
peteliškė! ir kaip ji čia atsirado?

lyg prašmatni metalinė sagtis
kuria susegu tavo burtažodžių knygą
storą, kvepiančią oda, smilkalais ir senove
ranka išpaišytom pirmosiom raidėm

„Mažosios Lietuvos žemė XVIII–XX amžių dokumentuose ir žemėlapiuose“

Tomas Duksa

Leidykla „Gairės“ pristato Algirdo Antano Gliožaičio knygą „Mažosios Lietuvos žemė XVIII–XX amžių dokumentuose ir žemėlapiuose“ – monumentalią Mažosios Lietuvos istoriją įamžinusią monografiją. Monografijoje meistriškai pateikiama lietuvininkų politinių nuostatų raidos analizė XVIII–XX amžių dokumentuose ir to laikotarpio žemėlapiuose, vaizduojančiuose Mažąją Lietuvą. Vertinama žemėlapių įvairovė, ypatumai ir valstybių vykdytos politikos atspindys juose. Šios knygos pasirodymas yra reikšmingas įvykis politikams, kultūros istorikams, kartografams, Klaipėdos, Karaliaučiaus krašto gyventojams, lietuvininkams, gyvenantiems užsienyje ir turintiems vilties sugrįžti į Tėvynę bei visiems, kas neabejingi Mažosios Lietuvos istorijai ir kultūrai.

Ižymaus Lietuvos geodezininko, kartografo, Vilniaus Gedimino technikos universiteto mokslo žurnalo „Geodezija ir kartografija“ daugelio mokslinių straipsnių autoriaus, politikos istorijos tyrinėtojo ir žinovo Algirdo Antano Gliožaičio knyga „Mažosios Lietuvos žemė XVIII–XX amžių dokumentuose ir žemėlapiuose“ yra neįkainojamas darbas, kurį šios knygos autorius įtemptai dirbo pastaruosius penkerius metus. Į šį leidinį pateko ne tik ankstesniais metais jo rašytų straipsnių apie Mažąją Lietuvą, Klaipėdos kraštą, Tilžės aktą medžiaga, kuri buvo publikuota Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto Mažosios Lietuvos enciklopedijos tomuose, taip pat įvairių laikotarpių Mažosios Lietuvos dokumentai, unikalios fotografijos, bet ir kita nepaprastai intriguojanti ir įdomi iliustracinė medžiaga. Tai kartografijos kūriniai: istoriniai atlasai, žemėlapiai, kuriuose atsispindi Mažosios Lietuvos raida nuo XVIII a. iki mūsų dienų. Kadangi Mažąją Lietuvą valdė vokiečiai, lietuvininkų politinės nuostatos buvo jų vienaip ar kitaip veikiamos. Neįmanoma atsekti ir suvokti lietuvininkų politinių nuostatų raidos, negretinant jos su Prūsijos, Vokietijos ir kitų didžiųjų Europos imperijų ir valstybių vykdyta politika. Šioje buvusios Rytų Prūsijos (Vokietijos) teritorijoje gausu lietuvių etninių vietovių, kurių kultūros paminklai liudija Lietuvos vardą. Knyga itin svarbi dar vienu aspektu. Kaip pabrėžia knygos autorius, lietuvininkų politinės nuostatos labai pasikeitė Pirmojo pasaulinio karo metu ir po jo. Dėl karo atsiradus sąlygoms Lietuvai atkurti valstybingumą, Mažosios Lietuvos politikai siekė prijungti ją prie Lietuvos. Susijungus su Lietuvos valstybe jie tikėjosi išgelbėti lietuvininkus, kad šie nebūtų sunaikinti visiškai. Pagrindinis tokio siekio teisinis dokumentas yra Tilžės aktas. Vokietijos kartografiškai iki Antrojo pasaulinio karo išleistuose žemėlapiuose žymėjo, kad kairiajame Nemuno krante yra lietuvių gyvenama žemė. Antrojo pasaulinio karo metu SSRS aukščiausio rango pareigūnai svarstė galimybes paminėtas žemes prijungti prie Lietuvos SSR. Galima teigti, kad taip buvo svarstomos Tilžės akto nuostatos. Deja, buvo priimti

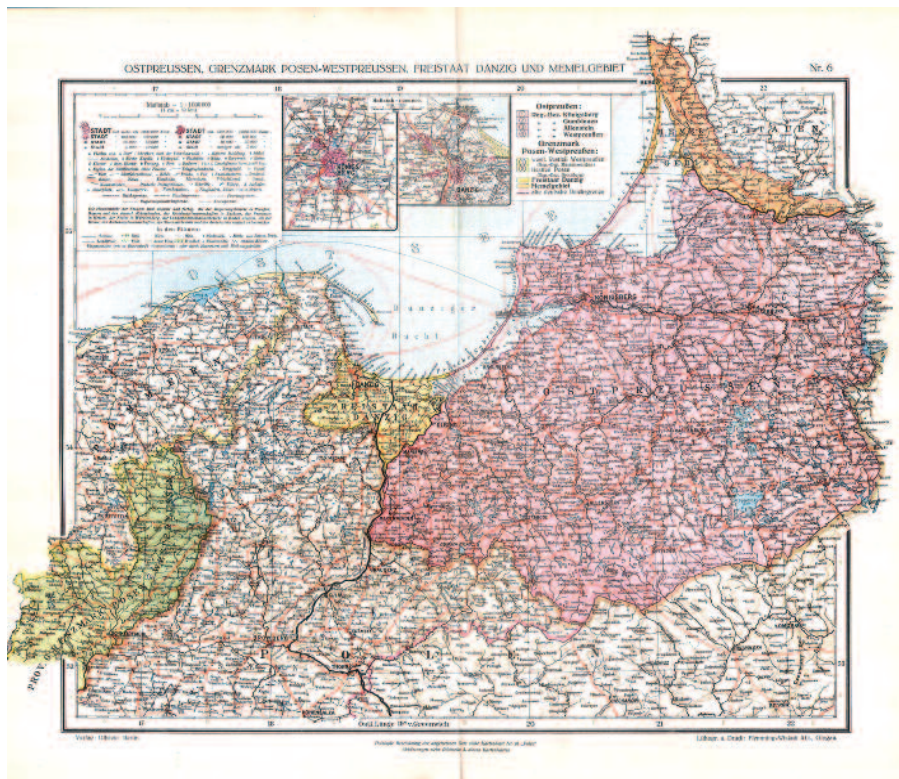
sprendimai, nepalankūs lietuvininkų apsisprendimui, išreikštam juridiniame dokumente – Tilžės akte.

Tilžės aktas tebėra aktualus ir šiandien. Visų pirma – kaip Didžiosios ir Mažosios Lietuvos ryšio simbolis. Lietuvos Respublikoje Mažosios Lietuvos reikalų tarybos iniciatyva Tilžės akto pasirašymo diena – lapkričio 30 d. – Lietuvos Respublikos Seimo įstatymu įrašyta į Atmintinų dienų sąrašą kaip Mažosios Lietuvos prisijungimo prie Didžiosios Lietuvos akto diena, o spalio 16 d. – kaip Mažosios Lietuvos gyventojų genocido diena. Tilžės aktas yra minimas, vertinamas ir tyrinėjamas ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse (pvz., Vokietijoje ir kitur). Jis yra Lietuvos Respublikos Konstitucinis dokumentas. Kartu jis laikytinas testamentiniu dokumentu, įpareigojančiu visus lietuvius neužmiršti Mažosios Lietuvos žemės.

Knygos mokslinis objektas – lietuvininkų politinių nuostatų analizė, pagrindinė šio leidinio dimensija,

pėdos kraštą prie Lietuvos Respublikos (1923–1939); lietuvininkų padėtis ir veikla tarpukario laikotarpiu (1920–1939) Prūsijai priklausant Veimaro Respublikai ir Trečiajam Reichui (1933–1939); lietuvininkų padėtis Antrojo pasaulinio karo metais (1939–1945); lietuvininkų veikla šaltojo karo laikotarpiu (1946–1990) emigracijoje ir lietuvių padėtis Karaliaučiaus krašte; lietuvininkų pastangos laikotarpiu po šaltojo karo (1990–2000) įgyvendinant Tilžės akto nuostatą ir lietuvių bendruomenės veikla Karaliaučiaus krašte po 1990 metų. Trečioji knygos dalis užbaigiama apibendrinant XX a. lietuvininkų politinę veiklą.

Išskirčiau aktualesnius autoriaus straipsnius apie lietuvininkų veiklą Pirmojo ir Antrojo pasaulinio karų metais; lietuvininkų veiklą emigracijoje (1945–1990); lietuvių padėtį Karaliaučiaus krašte (1945–1990) J. Stalino, N. Chruščiovo, L. Brežnevo, M. Gorbačiovo valdymo laikotarpiais; lietuvininkų pastangas įgyvendinti Tilžės

kuri čia išsamiai apžvelgiama įvairiais aspektais (knygos apimtis – 565 puslapiai, naudotos literatūros ir šaltinių sąrašas – 527 pozicijos). Monografiją recenzavo prof. dr. Jonas Daniulis ir doc. dr. Vytautas Skuodis. Dalį žemėlapių iš savo asmeninio archyvo šiam leidiniui pateikė istorinės kartografijos tyrinėtojas inž. Romualdas Girkus.

Knyga suskirstyta į tris dalis: 1) „Mažoji Lietuva XVIII amžiuje“ (Maras, Švietimo ypatumai, Karų našta, Mažoji Lietuva žemėlapiuose); 2) „Mažoji Lietuva XIX amžiuje“ (Lietuvininkų padėtis iki Vokietijos suvienijimo 1800–1871, Mažoji Lietuva 1800–1871 žemėlapiuose, Lietuvininkų padėtis po Vokietijos suvienijimo 1871–1900, Mažoji Lietuva 1871–1900 žemėlapiuose); 3) „Mažoji Lietuva XX amžiuje“. Išsamiai nagrinėjamos lietuvininkų politinės nuostatos, veikla, Mažosios Lietuvos organizacijos trečiojoje knygos dalyje: tai lietuvininkų politinė veikla iki 1914 m.; lietuvių ir lietuvininkų politinė veikla vykstant Pirmajam pasauliniam karui; lietuvininkų padėtis Versalio taikos konferencijos metu (1919 m.); lietuvininkų veiksmai prijungus autonominį Klai-

akto nuostatas (1990–2000). Autorius vaizdžiai, pagrįsdamas dokumentais parodo lietuvininkų kančios kelią vokiečių ir sovietų okupacijų metu, kai buvo grobiama jų žemė, ir emigravusių lietuvininkų šiandienos siekį ir viltį sugrįžti į savo Tėvynę. Autoriaus tikrieji jausmai, jo pilietinė pozicija visa jėga išsakyti knygos viršelio antroje pusėje, kuomet jis pareiškia, „*jog emigravę lietuvininkai tęsia politinę veiklą Kanadoje, JAV, Australijoje ir kitose valstybėse ir yra sudarę įvairias politines, kultūrines organizacijas, kurios apeliuoja į didžiųjų valstybių sąžinę ir tiki, kad ateities Europos galios, praeities klaidų pamokytos, suras teisingus būdus Mažajai Lietuvai padarytoms skriaudoms atitaisyti*“.

Darbe naudotasi Lietuvos centrinio valstybės archyvo, Lietuvos ypatingojo archyvo LKP dokumentų skyriaus, Lietuvos mokslų akademijos Rankraščių skyriaus dokumentais ir dokumentais, skelbiamais internete. Taip pat pasinaudota to laikotarpio periodine spauda, saugoma Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje ir Lietuvos istorijos instituto bibliotekoje bei internete.

Autorius apgailestauja, kad, deja,

pristigus lėšų krizės metu monografijoje jam nepavyko didžiosios dalies žemėlapių pateikti spalvotų. Su spalvotais žemėlapiais leidinys būtų buvęs informatyvesnis ir iliustracijų kokybė būtų buvusi geresnė, tačiau skaitančiam šią monografiją ypatingų nepatogumų nekils ir nuobodžiauti neteks. Tam, kad skaitytojui būtų patogiau, knygoje pateiktos: asmenvardžių rodyklė, santrumpų, sudurtinių žodžių ir svetimžodžių reikšmės, įvairios lentelės su gausybe įvairių faktų, datų, monografijos santrauka lietuvių, anglų, vokiečių ir rusų kalbomis. Knygos santrauka rusų kalba yra papildyta įvairių laikotarpių žemėlapiais, kuriuose pažymėta Mažoji Lietuva. Santrauka užbaigiama tokiais neblėstančiais autoriaus žodžiais: „*Yra brandinama utopinė idėja sukurti bendrą visoms Europos tautoms istorijos vadovėlį, teisingai ir objektyviai atspindintį visų jų likimą. Tikėkimės, kad nebus pamiršta Mažoji Lietuva, kurią kitos Europos tautos žiauriai niokojo iki sunaikinimo. Vis tik dar iki šiol yra išsakoma paini ir prieštaringa didžiųjų valstybių pozicija Mažosios Lietuvos atžvilgiu.*“

Šios knygos pasirodymas metų pradžioje yra ypatinga dovana Lietuvos visuomenei, kai Lietuvos Respublikos Seimas 2013 metus yra paskelbęs Klaipėdos krašto prisijungimo prie Lietuvos metais, kai švėsime didžiojo Karaliaučiaus krašto poeto Kristijono Donelaičio 300-ąsias gimimo metines. Tačiau didžiausia dovana – daug iškentėjusiems lietuvininkams ir jų senai, turtingai, savitai kultūrai, kuri veikė ir šalia esančios Didžiosios Lietuvos kultūrą.

Manau, ši monografija pasieks Karaliaučiaus krašto lietuvių bendruomenę, Vydūno draugijos Tilžėje entuziastus, Bostone, Čikagoje ar kituose JAV miestuose gyvenančius lietuvius, ją susidomėjęs skaitys Kanados, Australijos, Vokietijos, Jungtinės Karalystės ar kitos šalies lietuviai ir lietuvininkas, neabejingas savo gimtojo krašto – Mažosios Lietuvos – istorijos, kultūros ir paveldo išsaugojimui ir puoselėjimui. Dokumentai ir faktai liudija, kad išblaškyti po pasaulį lietuvininkai vis dar nepraranda vilties. Jie ieško būdų kaip įgyvendinti Tilžės akto nuostatas ir Mažąją Lietuvą priglausti prie Lietuvos. Lietuvininkai šaukiasi pagalbos ir apeliuoja į Lietuvos Respublikos politikus bei visą lietuvių tautą. Vilkimės, kad tautos paraginti Lietuvos politikai imsis iniciatyvos.

Tikėkimės, kad autorius ir toliau tęs darbus apie Mažąją Lietuvą ir parašys daugiau tokio pobūdžio straipsnių, knygų – juk jos puikus kelias į savo tautos istorijos pažinimą. □

Restauruotas Pakruojo dvaras mena praeitį ir laukia lankytojų

Pakruojo dvaro rūmai

A. Vaškevičiaus nuotr.

Algis Vaškevičius

Netoli Lietuvos ir Latvijos sienos, Šiaulių apskrities Pakruojo miestelio pakraštyje yra įsikūręs klasicistinio stiliaus Pakruojo dvaro ansamblis. Tai vienas vertingiausių ir pats didžiausias (užima apie 49 hektarų plotą, iš 48 buvusių statinių beveik visi yra išlikę) Lietuvoje dvaro ansamblis. Nemaža dalis pastatų jau restauruota, ansamblio atnaujinimo darbai vyksta ir toliau.

Pakruojo dvarvietė pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose minima 1531 metais. Dvaro įkūrėjas ir pirmasis savininkas buvo Rietavo tįjūnas M. Vaka- vičius, vėliau dvaras turėjo nemažai savininkų, tarp jų buvo ir didikai Zabielos, grafai Miunsteriai. Daugiau kaip pusantro šimto metų dvaras priklausė vokiečių kilmės baronams fon Ropams, kai grafitė Aleksandra Miunsterytė 1786 m. ištekėjo už Vilhelmo fon Ropo ir dvaras kaip kraitis tapo Ropų giminės nuosavybe.

Pakruojo dvarą valdė kelios Ropų kartos: Teodoras (1783–1852), Hermanas (1810–1890), Leonas (1860–1940), Julius (1910–1944). Pakruojo Ropai kildino save iš vyskupo Alberto, kuris 1202 metais dabartinėje Latvijos teritorijoje įkūrė Kalavijuočių ordiną ir Rygos miestą.

Pirmieji dvaro pastatai buvo mediniai. Mūrinis dvaro rūmų ansamblis pastatytas 1817–1840 m. iš vietinių medžiagų. Dvaras buvo plečiamas iki 1890 m. Dvaro statybas pradėjo Vilhelmas fon Ropas, vėliau pastatus projektavo ir statė T. Ropas. 1835–1840 m. dvare buvo užveistas didelis angliško stiliaus parkas. Peizažinis parkas, užimantis daugiau kaip 9 hektarų plotą, buvo apšodintas 1850–1860 metais. Jo struktūra išlikusi iki šiol.

Pagal to meto angliškų parkų formavimo tvarką siekta kuo daugiau natūralumo. Parko takas, vedantis vandens malūno link, baigiasi ažūriniais metalo vartais, kuriuos dvaro savininkas išgijo mugeje Rygoje. Šiais vartais jis labai didžiavosi, kalbama, kad dažnai ateidavo vienas į parką ir sveti- miems asmenims čia griežtai draudė vaikščioti.

Pats gražiausias šio ansamblio akcentas – romėnų tiltų ir akvedukų pavyzdžiu 1821 metais pastatytas arkinis tiltas-užtvanka bei puošnių klasicistinių formų vandens malūnas. Prieš keletą metų restauruotas arkinis tiltas per Kruojos upę – unikalus, tokio stiliaus tiltų Europoje yra tik tai du. Šis tiltas yra vienintelis Lietuvoje vėlyvojo klasicizmo statinys iš dolomito.

Dolomitas buvo medžiaga, kuri gausino rūmų savininkų Ropų turtus. Ši apylinkėse išgaunama statybinė medžiaga buvo pelningai pardavinėjama ir Lietuvoje, ir kaimyninėje Latvijoje ir davė Ropams didelį pelną. Centrinį rūmų pusrūsyje dabar galima apžiūrėti dolomito ekspoziciją.

Dabar šiame dvare, kuris priklauso vos 5,5 tūkstančio gyventojų turinčio Pakruojo rajono savivaldybei, įsikūręs turizmo centras. Jo darbuotojai pasitinka turistus, papasakoja rūmų istoriją, pave-

džioja po puošnias atstatytas sales, po to nuveda ir į parką. Rūmų salės yra išsaugojusios nemažai autentiškų detalių, nors kažkada čia sukauptų vertingų eksponatų jau nėra išlikę. Ypač įdomi ir reta buvo vaizduojamosios dailės – tapybos, grafikos ir skulptūros kolekcija.

Kolekcijos pradininku laikomas T. Ropas, apkeliaęs Prancūziją, Italiją, Ispaniją ir į dvarą parsigabėjęs daug italų, olandų, prancūzų dailininkų kūrinių. Kolekcija buvo pildoma, pardavinėjama, keliavo po Ropų dvarus Lietuvoje ir Latvijoje. Paveikslų kolekcijoje buvo net vienas Leonardo da Vinci darbas. 1859 metais ši kolekcija buvo perkelta į Raudondvario pilį netoli Šeduvos.

Iš parduotų kolekcijos darbų žinomi tik keli, kurie pateko į viešas Vokietijos ir Italijos kolekcijas. Po 1940 m. nacionalizacijos 19 kolekcijos paveikslų pateko į Kauno M. K. Čiurlionio dailės muziejų, vienas paveikslas ir 2 skulptūros – į Šiaulių „Aušros“ muziejų.

Dabar čia galima pamatyti įdomią senovinių ginklų – pistoletų, šautuvų, kardų kolekciją, kurios vertė siekia apie 40 tūkstančių litų.

Rūmai buvo dengti čerpėmis, šildomi krosnimis ir židiniiais. Ir dabar palėpėje galima pamatyti keturias įdomios formos krosnis, kurios puikiai išsilaikė iki mūsų dienų. Lankytojai nustemba sužinoję, kad šiuose rūmuose buvo ir sava gimdykla, kurioje gimdė ir dvaro, ir 99 jam kažkada priklausiusių palivarkų kilmingos moterys. Dabar ši patalpa rekonstruojama, joje buvo itin prasta akustika, nes nenorėta girdėti naujagimių verksmo.

Greta dvaro rūmų buvo nedidelis sandėlis, arklidės ir ledainė. Vakarinį kompleksą sudarė alaus darykla, pieninė ir kiaulidės pastatai, rytinį – tvartas ir gyvenamieji korpusai, pietinį – du svirnai. Už tvenkinio stovėjo dvaro ūkiniai trobesiai. Nuo centrinio dvaro rūmų, atskirti didžiulio parko, buvo kalvė, smuklė, vėjo malūnas, Pakruojo simboliu tapęs arkinis tiltas – Kruojos užtvanka bei vandens malūnas, sumūrytas iš lauko akmenų ir dolomito.

Po 1922 m. žemės reformos Ropų ūkis sumažėjo: jiems buvo paliktas dvaro centras ir 300 hektarų žemės. Dvare buvo atlikta melioracija, toliau plėtojama gyvulininkystė, sodininkystė, bitininkystė. 1940 m. dvarą pagal testamentą paveldėjo Julius Ropas. Per karą dvare buvo įkurdintas vokiečių repatriacijos štabas. 1944 m. J. Ropas su karo pabėgėliais traukėsi į Vakarus, manoma, kad jis žuvo, nes apie šio asmens likimą nieko daugiau nežinoma.

Tuo metu dvare buvo dvaro rūmai, koplyčia, 9 kumetynai, 10 tvartų, 6 klojimai, 3 svirnai, alaus darykla, vėjo malūnas (pastatytas 1823 m.), vandens malūnas su lentpjūve, kalvė, garažas, skalbykla, malkinė, oranžerija, vištidė, silosinė.

Po karo Pakruojo dvare buvo įkurtas tarybinis ūkis. 1959 m. rūmai buvo remontuojami ir čia dvidešimt metų veikė žemės ūkio technikumai, vėliau – žemės ūkio kadro kvalifikacijos kėlimo mokykla. Pagal galimybes rūmai buvo prižiūrimi, stengtasi išsaugoti tai, kas liko.

Rūmai yra atpažįstami ir kaip legendinio „svie-

Ažūriniai parko vartai

Atstatytos puošnios rūmų menės

Ginklų kolekcija

to lygintojo” Tado Blindos legendinių žygių, kilusių būtent šiame krašte, vieta. Dvaro teritorijoje buvo kuriamas žinomas televizijos filmas „Tadas Blindas”, čia nufilmuota nemažai jo scenų. Tiesa, tuo metu, prieš tris dešimtmečius, dvaro rūmai buvo gerokai apžeisti, tad ne viską galima buvo filmuoti – dalis vaizdų buvo nufilmuota Tiškevičių dvare Palangoje ir tada sumontuota į vieną juostą.

Vasarą rūmų teritorijoje vyksta įvairios šventės, amatų dienos, kiti renginiai. Turistų kasmet atvažiuoja vis daugiau, nemažai žmonių sulaukia ir viename iš ansamblio pastatų įsikūręs viešbutis, taip pat restoranai, kuriame dažnai švenčiamos asmeninės šventės, vestuvės. Pastatus, kurių rekonstrukcija jau kainavo keliolika milijonų litų, gautų iš Europos Sąjungos fondų, išlaikyti nelengva, tačiau daroma viskas, kad investicijos pasiteisintų. Pakruojo dvarą atranda vis daugiau užsienio turistų, čia dažnai atvyksta vokiečiai, tad neabejojama, kad restauravimo darbai tęsis ir lankytojų srautas nemažės. □

TREMTIES VAIKAI: DANGUOLĖ BULOVAITĖ-BUIKIENĖ

Stanislovas Abromavičius

Danguolė Buikienė gyvena Kaune. Meniškos sielos, kūrybiškas žmogus, skiautininė, jau daugelį metų priklauso savo bendraminčių klubui „Skiaučių menas“. Dvidešimt metų iš skiautelių siuva paveikslus, lovatieses, žaislus. Mėgsta dirbti gamtoje, bet užmiesčio sode jai siuvimas daug malonesnis už kitus darbus. Jos kūryba rodoma parodose, puošia ne tik jos šeimos, bet ir draugų, gimnazičių buitį. Danguolė mano, kad pomėgį rankdarbiams paveldėjo iš mamos: juk siuvant skiautinius būtinai kruopštumas, kantrybė. Štai dvigulės lovos lovatiesei pasiūti reikia apie 2 000 skiautelių, kurios virsta stebuklingais raštais.

Viename Danguolės skiautinyje matyti laivas, kuriuo vaikystėje svajojo pasiekti tėvelių gimtinę Lietuvą. Mat ji gimė tremtinių šeimoje Sibire, prie Angaros... Motina buvo atsivežusi siuvimo mašiną „Singer“, su kuria vietiniams gyventojams siuvo drabužius, tuo uždirbdama šeimai maistą. Šiandien tik nuotraukoje išlikusi mamos išsiuvinėta staltiesė, kurią jie išsivežė į Sibirą ir kuri vėliau turėjo būti iškeista į maistą. Tik ji mamai buvo tokia brangi, kad neiškeitė, o ją iš tremties parsivežė į Lietuvą... Mama surasdavo laiko siūti drabužėlius ne tik svetimiems, bet ir savo vaikams. Kartą Danguolei ir Laimai pasiuvo gražias, margas flanelines suknytes, tad visi kaimo vaikai joms pavydėjo.

* * *

Antanas Bulovas, gimęs 1901 metais, ir mama Konstancija, gimusi 1914 metais, gyveno Ilgalaukių kaime, Panemunėlio valsčiuje, Rokiškio apskrityje. Buvo ūkininkai, turėjo 16 hektarų žemės, miško ir pievų. Daug dirbo patys, samdė samdinius. Ilgalaukiai – kaimas dabartinėje Rokiškio rajono savivaldybėje, 11 km nuo Rokiškio. Labiausiai jie žinomi tuo, kad čia 1882 metais gimė Lietuvos Vyriausybės ir Lietuvos banko vadovas Juozas Tūbelis, ilgiausiai valdęs tarpukario Lietuvos ministrų kabineto vadovas, finansų ministras. „Kito tokio draugo, koks Juozas man buvo, aš neturiu. Jis man ne tik draugas, bet ir artimiausias asmuo valstybės darbe ir mano gyvenime“, – taip sakė prezidentas Antanas Smetona 1939-ųjų rugsėjį per J. Tūbelio laidotuves. Sakoma, kad prezidentas nedarė jokių svarbesnių sprendimų, nepasitaręs su J. Tūbeliu.

1948 metų gegužės 22-ąją Bulovai buvo tremiami į Sibirą. Panemunėlio geležinkelio stotyje sribai su kareiviais juos įlaipino į vagoną. Tuomet tėvelio sesuo Adelė Strumskienė labai prašė atiduoti kelių mėnesių Valduką, žadėdama paauginti, kol jie bus tremtyje. Konstancija su skausmu perdavė moteriškai vaiką. Tėvelis visa tai priėmė su giliu liūdesiu, nes suprato, kad Sibiro tremtis mažam vaikui gali reikšti didelius sunkumus. Vėliau labai gailėjosi, nes sugrįžęs iš tremties rado savo sūnų slapčia įvaikintą.

Bulovus ištremė į Irkutsko sritį, Osinsko rajoną (dabar miestas vadinasi Osa), Irchidėjaus kaimą. Po kelių tremties mėnesių nuo skarlatinos mirė mažoji Irutė. Taigi jauna šeima prarado abu vaikus. Gal dėl to tėvai, kartą išgirdę, kad šeimos, turinčios penkis vaikelius, bus išleidžiamos namo, ryžosi tremtyje gimdyti. Sibire Konstancija pagimdė keturis: Joną, gimusį 1949 metais, Danguolę, gimusią 1950 metais, Laimą, gimusią 1953 metais, ir Antaną, gimusį 1958 metais. Vaikai tėvams visuomet yra jų džiaugsmas, nepaisant sunkumų ir nepriteklių. Be to, gimus Antanui, tėveliui jau buvo penkiasdešimt septyneri, o mamai – 44-eri. Tais metais ir be reikiamo skaičiaus vaikų tremtinius pradėjo grąžinti namo... Vasaromis motina miške rinko uogas, džiovino jas, o žiemą parduodavo. Dėl gausybės įkurių uodų uogauti buvo sunku, todėl reikėjo vaikščioti su apsauginiu veido tinkleliu.

Tėvelio darbštumas buvo neapsakytas, mokėjo visus ūkio darbus, todėl šeima nebadavo. Jis dirbo gaterininku miško ruošos punkte esančioje lentpjūvėje, vadovavo brigadai, joje buvo nemažai lietuvių.

Lentpjūvė buvo kalnuose, už keliolikos kilometrų, todėl vežimu į darbą darbininkai išvažiuodavo visai savaitei. Su vietiniais gyventojais gerai sutarė. Irchidėje gyveno ne tik rusai, bet ir buriatai. Irchidėjaus kaime Bulovai buvo gerbiami, juos kviesdavo į vietinių gyventojų susibūrimus. Antanas mokėjo papjauti gyvulius, visų pirma negalinčius dirbti arklius. Tokio arklio savininkas, pasistatęs lauke katilą, virėdavo gyvulio mėsą, o jai išvirus, didelį gabalą dėdavo ant stalo. Svečiai iš jo atsipjaudavo kiekvienas sau. Danguolė prisimena, kad toji mėsa būdavo labai kieta, vaikui neįkandama. Žaisdami su vietiniais kaimo vaikais, Buloviukai greitai išmoko buriatų kalbos.

Dažnas tremtinys pasakoja apie nostalgiją savo gimtinei Lietuvai. Pasak Danguolės, jie, gimę Sibire, nematė Lietuvos, tad taip jos nesiilgėjo. Mamos pasakojimai apie gimtą kraštą buvo tarsi pasaka, kokias ji kartais sekėdavo. Net vasaromis vaikai niekaip negalėjo suprasti, kad ten, kažkokioje slaptingoje žemėje, žydi obelys, teka upeliai, kad ten ilgos vasaros, o rudenį lūžta nuo vaisių sodai. Tėveliai pasakodavo apie gražų ūkį, sodą, mišką, kelelius ir takelius, kuriais laimingi vaikščiojo.

Jau buvo kalbama, kad ant Angaros upės bus statoma užtvanka būsimai hidroelektrinei, kuri apsems daug žemių (Angara – galinga Sibiro upė pietryčių Sibire, vienintelė ištekanči iš Baikalo ežero, jos ilgis – 1779 km). Paruošiamieji darbai pradėti dar 1954 metais, kartu buvo statomas naujas Bratsko miestas. Tai turėjo būti didžiausias pasaulyje dirbtinis tvenkinys, pakeliant vandens lygį per 100 metrų. Kai kuriems lietuviams tai buvo širdies skausmas, nes užliejamoje teritorijoje buvo jų artimųjų kapai.

Iš tėviškės ateidavo žinios, kad jų sodyba išnie-

Danguolė (dešinėje) su sesute Laima Lietuvoje, 1958

kinta, gyvenamas namas traktoriais nutrauktas į Panemunėlį, žemę valdė kolūkis, šeimnininkavo ūkio pastatuose. Kai 1958 metų vasarą tėvams buvo pranešta, kad jie gali grįžti į Lietuvą, nedelsė, nors prie Angaros, Irchidėjaus kaimo kapinaitėse paliko sutęs Irutės kapelį. Vaikams grįžimo į Lietuvą kelionė buvo jaudinanti, tačiau čia pamatė apleistą tėvų sodybą, nugriauto namo pamatus. Ir Nemunas, didžiausia Lietuvos upė, pasirodė tik upelis, lyginant su Angara, prie kurios vaikai augo. Danguolė prašė grįžti atgal į Sibirą...

Kai tėviškėje, Ilgalaukių kaime, Bulovai nerado savo gyvenamojo namo, įsikūrė klėtyje, pasistatė krosnį. Tvarte buvo kolūkio karvės, sodyboje tebe gyveno jų buvusi samdinė rusė Šura, bėglė iš badaujančios Rusijos, atsiradusi čia dar 1942 metais. Šeima tada ją priglaudė, aprenė, mergina tapo tarsi šeimos nare. Visus tuos dešimtį metų ji kantriai

D. Buikienės skiautiny „Laivas“

Bulovų šeima Sibire. Pirmoje eilėje – močiutė Anastazija Bulovienė, brolis Jonas, sesuo Danguolė. Antroje eilėje – tėvelis Antanas, sesuo Laima, mama Konstancija, 1957

laukė grįžtančių iš Sibiro...

Vaikai pradėjo lankyti mokyklą, o darbštūs tėvai netrukus įprato prie kolūkinio gyvenimo. 1963 metais klėtis sudegė, nebuvo kur prisiglausti. Tuomet vietos kolūkio pirmininkas, padorus žmogus, pavarde Dulkė, nutarė šeimai padėti: surado senos medienos ir ant buvusios trobos pastatų surentė naują statinį. Tokiu pirmininko elgesiu liko nepatenkinta rajono valdžia, kad tremtiniais, liaudies priešams, padeda. Ilgai tarpusavyje aiškinosi, bet pagaliau valdžia nusileido, mat buvo pateikti argumentai – vienoje namo dalyje bus ir fermos darbuotojų poilsio kambarys...

Prabėgo dar keli metai, kupini nepriteklių ir vargo. Mokykloje užgauliojo vaikus, tremtinio etiketė persekiojo suaugusius. Lietuvoje paliktas Valdukas turėjo kitą šeimą ir jų nenorėjo pripažinti. Visa tai skaudino Antaną ir Konstanciją Bulovus. 1967 metų spalio pabaigoje jų šeimoje įvyko nelaimė: tėvas, važiuodamas vežimu, žuvo. Po kurio laiko mirė ir mama... Jie palaidoti gimtojo kaimo kapinaitėse. Gyvendama Lietuvoje, motina vis ašarojo dėl Sibire palikto dukrelės Irutės kapo: juk liko niekieno neprižiūrimas, aptvertas medine tvorele... O gal ir visai jo nebeliko, gal laukiniai žvėrys karaliauja laukymėje? Jau Atgimimo metu Danguolė gavo žinią, kad galima iš Sibiro parsivežti artimųjų palaikus. Vienas tos Sibiro vietovės tremtinys, parsivežęs savųjų palaikus, sakė matęs ir Bulovų mergaitės kapelį... Nieko nelaukdama, Danguolė su broliu Antanu ir jo žmona Žana iš Rygos aerouosto išskrido į Irkutską, nuvyko prie Angaros. Pamatė, kad per tą laiką Rusija nepasikeitusi: mediniai šaligatviai, viešbutis su lauko tualetu, vargstantys ir alkani žmonės. Ant Irchidėjaus kalnelio surado Irutės kapelį. Gavę iš vietinės sanitarinės stoties leidimą, karstelį su palaikais parsivežė į Lietuvą ir priglaudė šalia tėvų, gimtojoje žemėje.

Šiandien Danguolė tvirtina, kad užsispyrimą, darbštumą, tvirtą valią, ryžtą nebijoti sunkumų, nepasiduoti laiko išmėginimams paveldėjo iš mamos. Su vyru Alfonsu užaugino sūnus Egidijų ir Remigijų. Egidijus tėveliams padovanojo tris anūkus: Karolį, Paulių ir Augustę. Aštuoniolikmetis Karolis domisi močiutės tremties istorija, dažnai prašo papasakoti apie tas sunkias Lietuvai ir seneliams dienas, mokykloje šia tema rašė rašinius. Remigijus iškeliavo į tolimąją Australiją. Savo likimą sieja su ta šalimi. □

BERNARDAS BRAZDŽIONIS

Nuo „Kelionės miražų“ iki „... už visų galaktikų“

Ištrauka iš spaudai rengiamos esė, pokalbių, laiškų knygos

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Tęsinys. Pradžia 2013 m. kovo 9 d. „Kultūroje“

Entuziastingasis Bern. Brazdžionis įsitikinęs, kad, viską aiškiai nušvietus, būtų ir pritartimas, ir tvirta paspartis. Jis mano, kad kompanijon reikėtų įtraukti Dičpetrį, Būdavą, o jei neatsisakys – ir Inčiūra, Sidabraitę, Tulauskaite, kitus. Dičpetriui ir Būdavui pasižadėjo tuoj parašyti laiškus. „Na, tai ir vot koks ratelis galėtų susikibt – Būdavas, Dičpetris, Šaltenis, Draugas (L. Skačkauskas – L. P.-K.), aš ir dar kas. Negi čia taip greit nustatysi. O jeigu kaip, gausime ir dailininkų. Pažįstu Bliudniką (buvęs ir „Žvaigžd.“), dabar Karo mokykloje, toliau – Kučas, na, dar gautumėm kokį iš Meno mokyklos“.

1928 m. rugsėjo 26 d. laiške Bern. Brazdžionis pasakoja gana paprastai praleidęs vasaros atostogas. Anot jo, jokių kuriozų. Jau ir švenčių pradeda laukti. Per atostogas nemažai skaitęs, rašęs, tačiau daugiausia ilsėjęsis. Parašęs didoką pluoštą eilėraščių. „Žinoma, rasis visokios vertės. Bet, prisipažinsiu, kad jie jau nebe tokie, kaip kad buvo 1923 metais, – rašo savo bičiuliui Bern. Brazdžionis. – Man vis rodosi, kad būtų gerai atskira knygele mesterėjus. Visi daro taip, tai kodėl aš negaliu? Na, bet kad nėra iš ko. Kur tu čia žmogus leidėją gausi? Toks Savickis ir tai savais pinigais išleido. Nemanau, kad ir tas poezijoje baletu šokėjas Inčiūra kitaip būtų padaręs (...) arba galbūt Draugui girdėtas Pr. Daugininkaitis (Radasto Žiedas). Jis jau, matyt, suaugęs žmogus. Rašas bene nuo 1918 metų. Pastarųjų porą metų daug rašė Amerikos „Vienybėn“. Taigi – o kai savų pinigų nėra, tai ir reikia „snaust“, ir raštus, anot Sveiko, po pagalviu laikyti. O su Redaktoriais tai aš nelabai noriu visokių baikų daryti. Jiems reikia labai įtikti. Jie tave ir sulenks, ir išties, ir kitaip dar padarys. Dažnai nusiūstą raštelį kad ištaiso, net sarmata pačiam skaityt. Geriau būtų padaręs, kad visai į laikraštį nebūtų dėjęs. „Žvaigždute“ lyg ir mano kitais metais duoti priedų. Jei taip, tai galbūt ir pasiseks kas vienoj krūvelėj skaitytojams parodyti“.

Bern. Brazdžionis pastoviai domisi tuo, kas dedasi Lietuvos literatūriniame gyvenime. Laiške savo bičiuliui jis pažymi, kad jaunųjų literatų eilių vis didėja. „Štai skaičiau laikraštį, – rašo tame pat laiške būsimasis klasikas, – apie lapkričio vidurį žada pasirodyti vieno iš pačių jauniausiųjų, bet tikrai mylinčio literatūros darbą Klemo Dulkės eilėraščių rinkinys „Po tėviškės klonius“. Vien dėl to, kad būsimos knygos autorius dar visai jaunas, lanko šeštąją Telšių gimnazijos klasę, Bern. Brazdžionio nuomone, jis nusipelno, kad būtų „iškeltas į viršų“.

Tas laiškas turi ir *post scriptum*. Nespėjęs jį išsiųsti Bern. Brazdžionis papasakoja šviežų išpūdį apie „Ryte“ paskelbtą naujieną, jog netrukus pasirodys S. Būdavo eilėraščių rinkinys „Minios keliauja“.

„Iš pranešimo atrodo būsianti nemaža knyga, – rašo Bern. Brazdžionis. – Gerai, kad katalikiškieji kruta. Man be galo linksma. Vietomis Būdavas gana patinka. Jis jau nebe tas, kuris rašė „Širdies stygų virpėjimus“. Jau ir siužetai meniškesni. Ir į savotišką formą kopia. Jaučiasi individuališkumas. O ypač to reikalinga. Reveransai į šalis nedaro garbės. Man linksma dėl to, kad mūsų „katalikiškųjų jaunųjų rašytojų grupė“ savaime lipdosi. Iš tokių kaip Inčiūra, S. Nėris, Vaičiulaitis, Dičpetris ar Kapsainis, pamačiau, kad mes ne ką telaimėsime. Reikia kitur žvalgytis“.

1928 m. lapkričio 11 d. iš Biržų išsiųstas laiškas net keturių puslapių. Tačiau jame nedaug tuščiažodžiavimo, rašoma tik apie literatūrinius dalykus. Po trumpos tradicinės įžangos bičiuliui, iš kurio vis dar daug tikisi, Bern. Brazdžionis iškart griebia jautį už ragų: „Gyvenimas gana smarkiu tempu, o gal ir visu ekspresu drožia į priekį. Tik žiūrėk – ana, ėmė štai ir J. Grušas išleido savo „Ponią Bertulienę“. (...) Kada gi jis į literatūros dirvą įžengė? Ne

taip jau seniai. Yra daugybė snaudžiančių, kurie kur kas prieš jį buvo gerokai priekin pasirašę ir skaitytojų simpatijų gavę. Pav., kad ir toks Paukštelis. Kurių vilkų tyli. O iš skaitytojų atminties vis dyla, vis dyla“.

Jaunajam poetui labai svarbūs pripažinimo klausimai: „Gera tas Jakštas sako, kad, girdi, mūsų visuomenė labai trumpą atmintį turi. Jiems kalk ir kalk, kaip tam drambliui, plaktuku į pakaušį: dunksnok ir dunksnok. O ne, tai užmirš ir tiek. O kiek tokių poetų, pirmiau gana šviesiai pasirodžiusių, kaip Žvainys-Stanišauskas, Svajulis, Žemės Dulkė, Myk. Mardosas, Pirmoji Žibutė, Andrius Varguolis, Liūdrimtas, Pranas Morkus, Antanas Vilitis-Miško Dievaitis... na, ir didžiausia daugybė“.

Bern. Brazdžionis samprotauja, kad jis pastoviai sekas „literatūrinį bruzdėjimą“, stengiasi „pagauti kiekvieną bangelę, kiekvieną jaunųjų rašytojų kryžiaus kelią tēmyti“. Kokios išvados? „Beveik daugiau negu 50 procentų tų, kurie iš pirmo iškilo labai skaisčiai, su redakcijų pagyrimais, kurie, rodės, tokiais šuoliais skrido į Parnasą, labai liūdina ir apverktinai užgeso, nusileido. Ir tik tie, kurie erškėčiuotais keliais išėjo į platųjį vieškelį, tie triumfuoja. Taip atsitiko su Putinu (kad jo veikalėlius redakcijos dažnai silpnais paskaitydavo ir su labai dideliais pamokslais dėjo – vėliau tais pat gėrėjosi ir atsigėrėti negalėjo). Taip atsitiko su Inčiūra ir kitais“. Kadangi L. Skačkauskas jėgas bandė prozoje, Bern. Brazdžionis pastebi, kad panaši situacija ir novelistikoje, „ir čia ne kitos išimtys“. „Labai gerai pamenu Petro Cvirkos pirmuosius žingsnius, – toliau rašo Bern. Brazdžionis. – Kiek vargšą „Trimitas“ išjuokė ir kiti, rodės, paskutinis pastumdėlis ir tiek, o šiandieną, žiūrėk, ir eilėraščius įmanomus rašo, ir prozoje baigia įeiti į gana gražią vagą. Gana daug rašo Amerikos laikraščiai. Kai kur jaučiama tikra novelisto plunksna. Netgi, girdėjau, jo novelė, rodos, „Gusarai“ esanti vienoj tarptautinėj anglų antologijoje. Tai, kas darosi. Svarbu, kol rašytojas save suranda“.

Įdomus jaunojo poeto prisipažinimas, kad jis taip pat labiau norėtų rašyti proza nei poezija, tačiau kažkodėl šioje srityje nesiseka. „Šį tą bandau, – rašo bičiuliui, – bet pats nežinau, ko trūksta. Galbūt ateityje pasiseks ir tą pusę įveikti? O čia ne dvas. Turime ir jaunųjų tokių „dvigubų“ sočiai, kaip, pav., St. Būdavas, tas pats Cvirka, Inčiūra, Petrė

Bern. Brazdžionis su rašytoju Pauliumi Jurkumi New Yorke.

Vyt. Maželio nuotrauka iš „Draugo“ archyvo.

Orintaitė, Šimkus-Nėlis ir kiti“.

Bern. Brazdžionis pergyvena, kad šie, 1928 metai, kažkokie nevykę literatūrai – „ledų pralaužimo į skaitytojus“ blogąja prasme – metai. Išleista daugybė pigios bulvarinės literatūros. Be to, tas knygas skaitytojai smarkiai graibsto. Tačiau yra ir viltingesnių dalykų – labai daug poetų debutantų. Todėl ir klausia Bern. Brazdžionis: „Tais pat metais gal ir

Rašytoja Alė Rūta su Bern. Brazdžioniu Californijoje.

su mūsų sumanymu kas nors pasiseks?“

Tam didžiajam sumanymui laiške paskirta bene daugiausia vietos: „Reikėtų dar su vienu kitu jaunu novelistu susipažinti. Tuomet būtų pilnesnis ansamblis. Aš manau, kad gerai būtų toks Gailius-Kuzmickis užkalbinti. Energingas ir darbštus atrodo. (...) Neseniai kalbėjau su Kaziu Aukštikalniu. Jis yra pasiryžęs padaryti kiek platesnę ir žmoniškesnę negu Lakūnėlis apžvalgą. (...) Būtų gerai, kad Draugas nuo savo pusės pasiūlytumei keletą asmenų į tą grupę. Vieniems sunku ką gero ir tikslaus nustatyti. O jau paskui, kai viskas susitvarkys, galėsime ir veikimą parodyti. Juk dabar tokie laikai, kad kiekvienas autorius turi skaitytojus apdovanoti savąja kūryba. Net toks Savickis už savus pinigus išleido. Ką bekalbėt apie kitus. (...) O susidarius grupei, bent apie dešimtį-dvyliką, būtų nesunku sumesti veikalėlio išleidimui po keletą dešėtkų litų. Iš karto pinigas nesugrįš, – nesugrįš: tegu. Laikas turės padaryti savo. Aš manau – tai labai puikus darbas būtų. Tegų gal mūsų knygų negriebs taip, kaip griebia „Tulpės“ leidinius, gal taip neišsireklamuosime, na, bet ir dėl to nėra ko nuliūsti. Ką gi, juokas ima, tokie jauni dar mes, bet tegu! Suaugsime. Suaugsime ir parodysim savo“.

Bern. Brazdžionis pritaria L. Skačkausko siūly-

mui šlietis prie kurio nors laikraščio, geriausia prie „Gerovės“. „Gerovė“ – kooperacijos laikraštis, bet tai nesvarbu – deda ir literatūros dalykėlius. Ale skaitytojų užtat turi 30–40 tūkstančių. O čia tai visa svarba. Prie kurio su tūkstantėliu skaitytojų prisimetus ne tokia nauda tebtų. Žinoma, čia tik mano nuomonė“.

Nukelta į 8 psl.

Kultūros kronika

2013 03 14 – 2013 03 28 Vilniuje vyks tarptautinis kino festivalis „Kino pavasaris“. Tai didžiausias ir svarbiausias kino renginys Lietuvoje. Sukurtas 1995 metais, vieno didžiausių ir gausiausiai lankomų renginių šalyje vardą festivalis užsitarnavo, pateikdamas žiūrovams kruopščiai atrinktą, didžiausiuose kino festivaliuose kino profesionalų ir mėgėjų įvertintą kino programą. Šis festivalis asocijuojasi ne tik su kokybišku gero skonio kinu, bet ir su rimtomis diskusijomis, susitikimais su žinomais Lietuvos ir užsienio kino žmonėmis, švietėjiškais projektais ir originaliais teminiais renginiais. Itin plati festivalio programa. Ją sudaro atskiros teminės srovės: konkursinė programa, pagrindinė programa „Horizontai“, Meistrai, Atradimai, Kritikų pasirinkimas, Specialieji seansai, Lietuvių filmai, Dokumentiniai filmai, Naujas Rusijos kinas, Nepriklausomas Amerikos kinas ir kt.

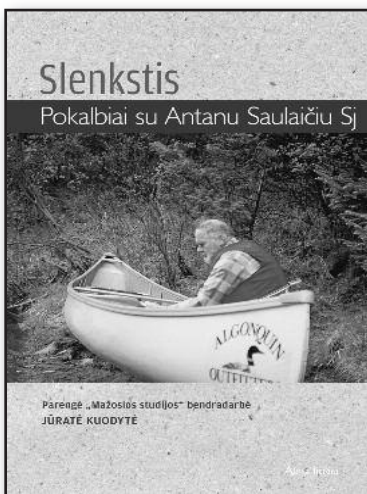

2013 03 22 – 2013 03 23 Vilniuje, ŠMC vyks jau penkioliktąjį „Mados infekcija“. Jos organizatoriai šį sykį plakatuose ir vaizdo klipuose pavaizduoti užsidengę akis: pasak idėjinės „Mados infekcijos“ vadės Sandros Straukaitės, madą reikia ne tik matyti, bet ir jausti. Festivalio metu žiūrovai išvys naujausias Lietuvos ir užsienio dizainerių kolekcijas. Netrūks ir *pret-a-porter* kolekcijų, ir nekasdieninių kūrybinių bandymų. O įdomiausiai apsirengę festivalio svečiai bus pakviesti nusifotografuoti: tokių nuotraukų archyvas bus kaupiamas ir ateity pavirs meno instaliacija.

2013 03 14 – 2013 04 06 Vilniuje, Dailės akademijos parodų salėje „Titanikas“ vyks skulptoriaus Vlado Urbanavičiaus paroda „Sukonstruota ‘Titanikui’“. Urbanavičius priklauso vėlyvojo sovietmečio skulptorių technologų, nenuilstančių naujų galimybių atradinėtojų kartai (Petras Mazūras, Mindaugas Navakas). Audringas diskusijas apie šiuolaikinio meno vietą ir vertę visuomenėje sukėlusios „Krantinės arkos“ (2009) autorius per porą dešimtmečių yra sukūręs skirtingos paskirties darbų viešumoje. Šiai parodai autorius ruošėsi, tikslindamas salės išmatavimus, ypač aukštį – tai buvo labai svarbu, nes darbai turėjo erdvėje tilpti. Ir „Titaniko“ erdvėje tilpo penki darbai: „Sijų kampainis ir armatūros strypai“, „Sijų kampainis ir du akmens rutuliai“, „Kiauras daiktas“, „Trys stačiakampiai“ ir į „Lietuvos aidą“ galerijos salę pro duris netilpusi „Maslausko dėžė“.

2013 03 06 Vilniuje, Šv. Kryžiaus namuose ir kovo 14 d. Maironio lietuvių literatūros muziejuje Kaune įvyko susitikimas su kunigu Antanu Saulaičiu, SJ ir pokalbių knygos „Slenkstis“ pristatymas. „Slenkstis“ – tai antroji pokalbių knyga su Antanu Saulaičiu, kurią parengė Katalikų radijo „Mažosios studijos“ bendradarbis, Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos koncertmeisterė Jūratė Kuodytė. Šie pokalbiai – tai pasidalijimas tuo, ką pastebime savo gyvenamoje aplinkoje ir kaip tai veikia žmogaus dvasią, bandymas atsakyti į klausimus kas aš esu, ką reiškia būti krikščionimi, kaip gyventi, nebijant rytojaus.

2013 03 17 Vilniaus rotušėje vyko susitikimas su perkusinku Pavelu Giunteriu. Tai vienas iš susitikimų ciklo su garsiausiais šalies muzikais renginių, organizuojamų Lietuvos muzikų sąjungos. Šįkart į žiūrovų klausimus atsakė vienas garsiausių Lietuvos perkusininkų Pavelas Giunteris, kurio koncertai abejingų nepalieka. Užburiantis ritmas, gaivalinga energija, stulbinantis įspūdis – visa tai ir parodė perkusininkas, grodamas įvairiais mušamaisiais instrumentais ir pasakodamas apie paslaptingą ir žavų perkusijos pasaulį.

2013 03 05 – 2013 04 06 Vilniuje, galerijoje „Vartai“ vyks personalinė tapytojos Patricijos Jurkšaitytės paroda „Olandiškos istorijos“. Pasitelkdama savitą logiką ir strategiją, Jurkšaitytė pertapo senųjų meistrų darbus, visiškai juos pakeičia, išvalo interjerus nuo varginančių reikšmingų pirmaplaninių žmonių figūrų ir išlaisvina juos nuo simbolių. Tapytoja transformuoja „mažųjų olandų“ paveikslus, pertapo kūrinių interjerus, pasiskolindama šviesą, interjero detales, baldus. Senovinių namų ir koplyčių interjerus ji perkelia į sovietmečio gamyklų cechus, virtusius naudotų baldų iš Olandijos parduotuvėmis. Tapybos ekspoziciją parodoje papildė „Versalio sodai“ – odinių bokštelių instaliacija, kurios objektai pagaminti, imituojuant odinių Chesterfieldo sofų raštų dizainą.

Brazdžionis

Atkelta iš 7 psl.

Laiško autorius vėl sugrįžta prie įsivaizduojamo leidinio: „Ech, kaip bus linksma, kad viskas įvyks. Taip ir įsivaizduoju, kad Redakcijos mini: to ir to tokia novelė. Išleido „Aukso žirgas“. Aš bent tokią vardą statyčiau „kandidatu“. Tat žiūrėk, Drauguži, kai rašysi man, tai neužmiršk ir sąrašo surašyti tų, kuriuos norėtumei apžvalgoj matyti“. Prisimenama ir „antologija, kurią minėjo Būdavas „Gar-se“: „jis pats neapsigina nuo susidomėjusių: teiraujasi, klausinėja ir, matyt, nori jon patekti. Ale, kaip teko girdėti, Būdavas nuo to darbo (...) susilaikysias, nes išipynė kitur. (...) Turbūt žinai, kad poetas Kubilevičius leidžia dešimčiai neprikl. metų pamėnėjimui per tą dešimtmetį pasižymėjusių poetų antologiją vardu „Vienas dešimtmetis“. Ten ir Būdavas pateko. Tuo būdu nebe norės galbūt konkuruoti Kubilevičiaus, o tuo pat ir pats savęs. Antologija, kaip girdėjau, išeisianti gruodžio pradžioj“.

Šį tą jaunasis poetas užsimena apie biržiečius, taip pat ir save: „Brazdžionis turi paruošęs spaudai stambų eilėraščių rinkinį (per 150 dalykėlių) vardu „Žiburiai“. Be to, kažkada „Vienybė“ (Am.) žadėjusi išleisti joje spausdintus raštėlius, kurių jau atspausdino apie 100 dalykėlių. Vardo tikrai nežinau. Rodos, „Ir mano dainos“. Rengiamas rinkinys „Dievo svirne“. 30 su virš eilėraščių dar 1925 m. surinkta vienon vieton vardu „Žydrincios gėlės“.

Neseniai gavau mintį iš „Žvaigždutės“. Red. apie mano eilių rinkinėlį. Reikės ruošti. Jei netikėtai priežastys nesutrukdyt, galbūt 1929 išeisiu į pasaulį. Ar nebūtų blogai, kad rinkinėlį pavadinčiau „Aukso žirgas“?”

Bern. Brazdžionio atvirumas jam pačiam suteikė nemažai nesmagumo. Beveik lygiai po poros mėnesių (1929 m. sausio 10 d.) rašytame laiške, kuriame į L. Skačkauską kreipiamasi „Collega“, nuryjant nuoskaudą primenama: „Man nelabai patiko reklama apie „literatūros naujienas“ iš „Sutemų“, bet aš ant Collegos ilgai neapyksiu. Tik jau tokių navynų daugiau nepaskleiskite, ką teks ateityje mintimis besidalinant iš „paslapčių labirinto“ aikštėn iškelti. Žinotum, man daug smagiau viskas daryti tyliai, kol bus iki galo davaryta. Ale ką tu žmogus padarysi su „žmonėmis, turinčiais reikalų su Redakcijomis“, anot to Būdavo, kaip jis man kartą rašė. Girdi, pasisakęs kada tai vienam „žm., turinč. reik. su Red.“ apie savo sumanymą išleisti naują poezų rinkinį „Minios keliauja“, o tas čiaukš-braukš ir įdėjo laikraštį. Tai gi“.

Tuo priekaištai ir užsibaigia. Kitos laiško eilutės skirtos K. Dulkei, P. Geniui, S. Nėriai, J. Paukšteliai. Teiraujamasi, ką gero susitikę nutarė S. Būdavas ir L. Skačkauskas. „Ar neprisiminėt apie Kl. Dulkęs žygį „Tautos Žiedui“ ugdyti? – klausia Bern. Brazdžionis. – Kažkaip nebemaloniai man pradeda tas „T. Žiedas“ pastaruojau laiku atsiduoti. Iš karto aš maniau, kad jis bus iš tikro pavestas tik dailiajai literatūrai, kur dalyvaus jaunos jėgos, jaunieji rašytojai (kaip Dulkę ir žadėjo). Bet dabar, pasirodo, iš korespondentų pranešimų į laikraščius, kad tai būsiąs laikraštėlis, skiriamas žemaičių tautiniam jaunimui. Hm... čia jau kažkoks kabliukas dėl manęs. Nežinau ką dėl to mano Būdavas, ką Collega manote, bet man, aukštaičiui, lyg ir nebe į širdį. Be to, yra ir daugiau „pričių“. Nors kai man pats Dulkę atrasė laišką, aš mielai, nieko dar nežinodamas, prižadėjau (...). Dar palūkėsim ir pažiūrėsime“.

Tęsinys kitame numeryje